

INFORME COMPARATIU DE LES DADES DE LES ENTITATS DE L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA OSONENQUES 2017-2018

Un informe per a l'Ajuntament de Manlleu

Desembre de 2018

Data de publicació: desembre 2018

Autoria: Ruben Suriñach Padilla, cooperativa Opcions de Consum Responsable.

Índex de continguts

1. INTRODUCCIÓ.....	3
2. EL BALANÇ SOCIAL COM A METODOLOGIA	3
3. ABAST DE LA RECOLLIDA DE DADES.....	4
4. FORMES JURÍDIQUES I SECTORS	5
Formes jurídiques.....	5
Sectors d'activitat	6
5. MIDA I ESTRUCTURA DE LES ORGANITZACIONS	7
Mida i composició de la base social.....	7
Informació econòmica.....	8
6. INDICADORS DE COMPROMÍS SOCIOAMBIENTAL.....	10
Mercat social i intercooperació	10
Medi ambient	11
Llicències i programari lliure.....	13
7. INDICADORS DE FUNCIONAMENT INTERN.....	14
Participació i democràcia interna	14
Igualtat de gènere.....	15
Qualitat del treball i benestar laboral	15

1. INTRODUCCIÓ

Aquest informe recull els indicadors agregats de balanç social de les entitats de l'economia social i solidària (ESS) osonenca. Aquestes dades s'han recollit com a conseqüència de l'elaboració del catàleg de consum responsable publicat a la pàgina d'ESS de l'ajuntament de Manlleu: <https://ess.manlleu.cat/cataleg-ess-osona/>.

La finalitat d'aquest informe és mostrar les dades agregades de les empreses i entitats, i comparar –quan sigui possible– amb les dades recollides l'any 2017 mitjançant l'estudi diagnòstic de l'ESS osonenca.

2. EL BALANÇ SOCIAL COM A METODOLOGIA

Les dades presentades s'han recollit mitjançant el balanç social (BS) de la Xarxa d'Economia Solidària (XES).

Tant el procediment com la informació demanada mitjançant el BS tenen una correspondència total amb els indicadors definits a la Guia per mesurar l'economia social i solidària des dels locals elaborada per l'Oficina Tècnica d'Estratègies per al Desenvolupament Econòmic (OTEDE) de l'Àrea de Desenvolupament Econòmic Local de la Diputació de Barcelona, juntament amb la Xarxa d'Observatoris de Desenvolupament Econòmic Local (XODEL).

Les empreses i entitats han pogut escollir entre les dues modalitats de balanç social: el bàsic i el complet. Totes les preguntes i indicadors del balanç social bàsic estan contingudes al complet, de manera que el cor comú d'indicadors que analitzarem per a la comparativa seran aquests indicadors bàsics. Les preguntes i indicadors del balanç social complet són especialment útils per a què les pròpies organitzacions els utilitzin com a eina de millora interna.

Les preguntes i indicadors continguts a les dues modalitats de balanç social es poden consultar als següents enllaços:

- Bàsic: <http://mercatsocial.xes.cat/ca/la-teva-organitzacio-al-mercatsocial/indicadors-comuns/>
- Complet: <http://mercatsocial.xes.cat/ca/la-teva-organitzacio-al-mercatsocial/balanc-social/>

L'anàlisi de les dades recollides i dels indicadors agregats l'hem organitzat en els següents blocs:

- Formes jurídiques i sectors
- Mida i estructura de les organitzacions
- Indicadors de compromís socioambiental
- Indicadors de funcionament intern

3. ABAST DE LA RECOLLIDA DE DADES

Partint de la recollida de dades del 2017, pel 2018 es va optar per identificar aquelles empreses i entitats que es podrien considerar ESS des de la mirada de l'equip tècnic implicat i a partir de les respostes i resultats obtinguts al 2017.

Això ens va portar a definir un univers total d'iniciatives classificades per formes jurídiques: cooperatives i societats laborals, associacions i fundacions. Totes elles es van classificar per graus de proximitat o identificació amb l'ESS, de manera que "ESS p1" es consideraven les més properes o susceptibles a fer el balanç social, i les "ESS p2" un segon cercle amb menor prioritat. A la taula següent mostrem el resum quantitatiu d'aquest univers.

Taula resum univers inicial	P1	P2	TOTAL
Cooperatives i societats laborals	23	14	37
Associacions	10	7	17
Fundacions	6	15	21
TOTAL	39	36	75

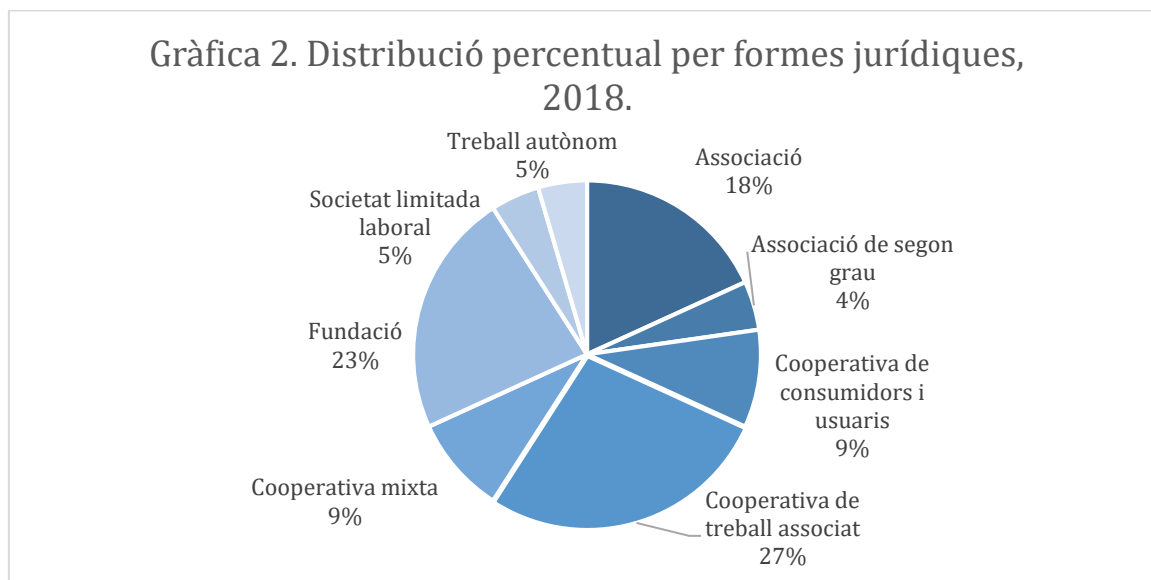
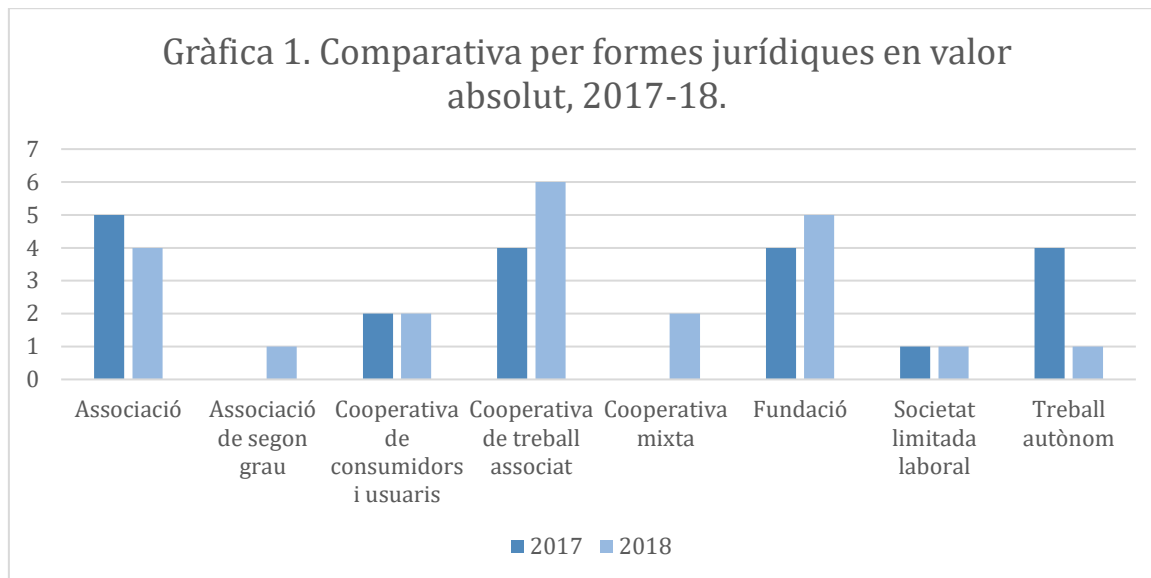
D'aquestes 75 s'ha aconseguit arribar a 22, abastant el 29% de l'univers definit. A continuació detallem les dades de participació a l'elaboració del BS.

Dades de participació a la recollida de dades	Particip.	% univers
Cooperatives i societats laborals	11	30%
Associacions	5	29%
Fundacions	5	24%
Mercantils	1	
TOTAL	22	29%

4. FORMES JURÍDIQUES I SECTORS

Formes jurídiques

Per formes jurídiques, a la **gràfica 1** es detalla la distribució en valors absoluts i en comparació amb l'any anterior, i a la **gràfica 2** la distribució pel 2018 en valor percentual.

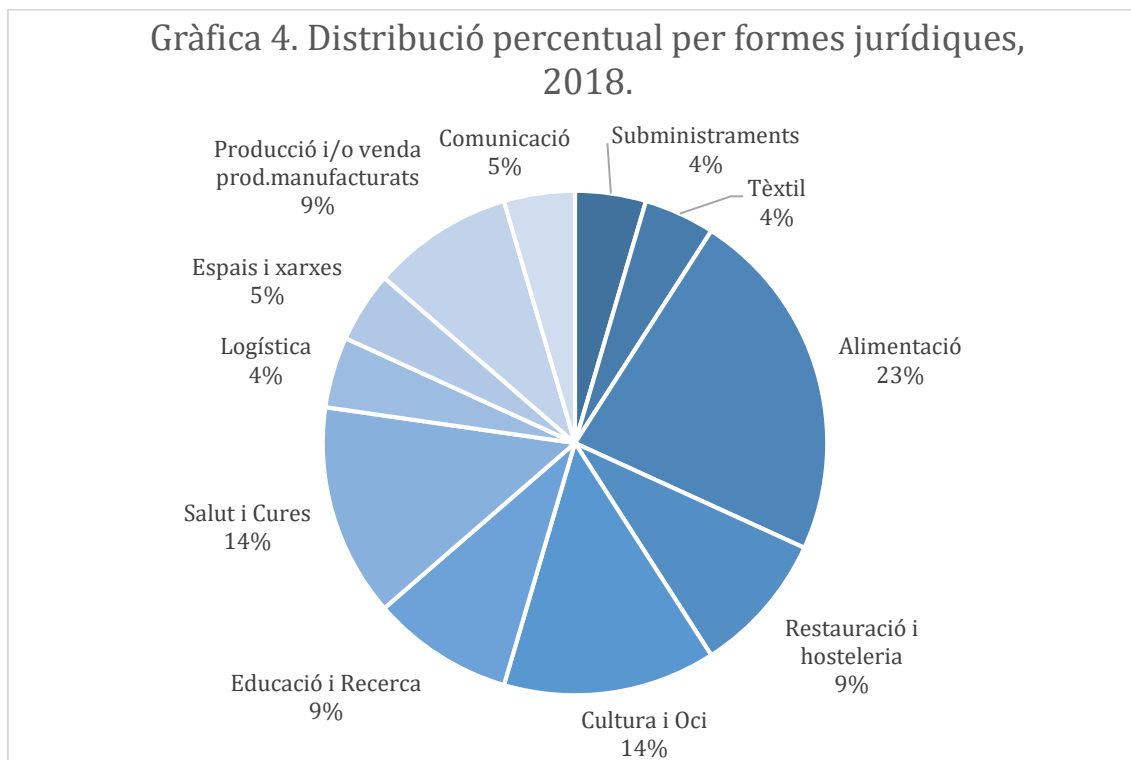
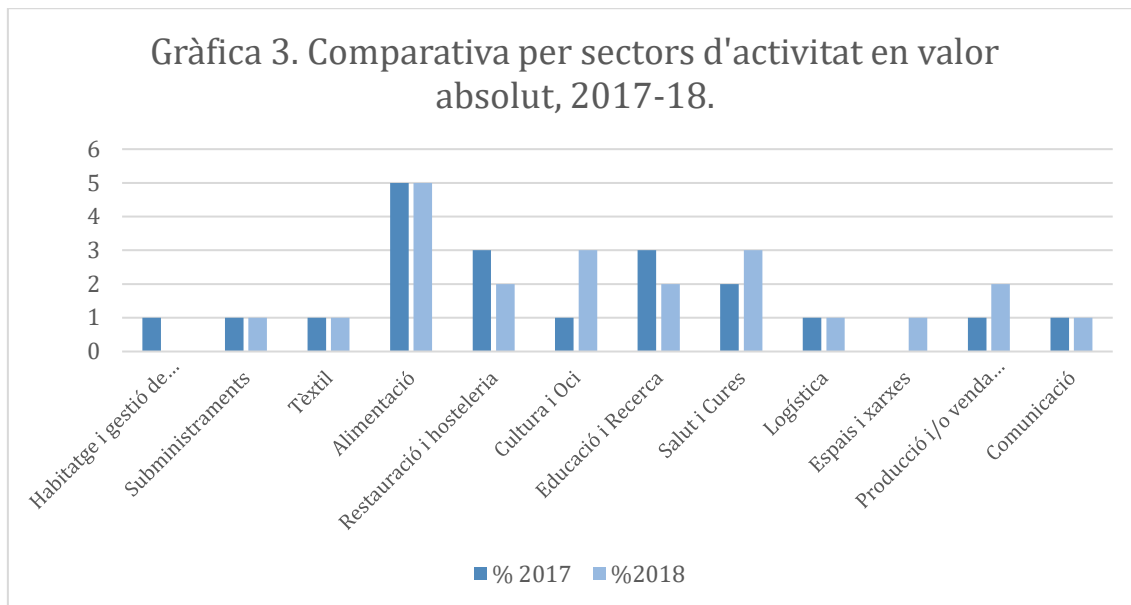

Observacions:

- Major participació de cooperatives (especialment de treball associat) i una reducció del treball autònom.
- Predomini de les cooperatives (50% respecte el total), però amb bastant equilibri amb les formes no lucratives (fundacions i associacions).

Sectors d'activitat

A la **gràfica 3** es mostra la comparativa de participació entre els dos anys, i a la **gràfica 4** la distribució per sectors en valors percentuals només pel 2018.

Observacions:

- No hi ha grans canvis respecte 2017; l'únic aspecte destacat seria l'augment d'organitzacions de l'àmbit de la cultura i l'oci.
- La distribució per sectors està dominada per l'agroalimentari, comptant – amb la suma d'alimentació i restauració i hostaleria- amb un 32% del total, seguit de salut i cures, i cultura i oci.

5. MIDA I ESTRUCTURA DE LES ORGANITZACIONS

En aquest punt ens aturem a analitzar la mida de les empreses i entitats, tant en termes de facturació com per nombre de persones implicades i treballadores.

Mida i composició de la base social

A la **taula 1** desgranem les dades de nombre total de persones involucrades amb les diferents iniciatives i per tipus d'adhesió (és a dir, per quina és la seva relació amb l'empresa o entitat).

Taula 1. Composició base social de les org., 17-18.	2017			2018		
Tipus de vinculació amb l'organització	Dones	Homes	Total	Dones	Homes	Total
Nombre de persones sòcies (no s'inclouen les treballadores sòcies)	430	644	1.074	537	939	1.476
Persones que participen representant les organitzacions sòcies	5	6	11	14	15	29
Nombre de persones patrones	5	21	26	7	32	39
Nombre de persones treballadores sòcies	24	12	36	35	12	47
Nombre de persones treballadores no sòcies	147	193	340	203	254	457
Nombre de persones voluntàries	91	96	187	50	31	81
Nombre de persones en formació i/o pràctiques, o bé en condició de becàries	34	18	52	12	10	22
Nombre total de base social	736	990	1.726	858	1.293	2.151
Nombre total de treballadores	205	223	428	250	276	526
Nombre total de treballadores sense Tac Osona	72	41	113	96	56	152

Per completar la taula anterior, a la **taula 2** comparem la mitjana de persones treballadores i base social per organització.

Taula 2. Mida mitjana de les organitzacions, 17-18		
	2017	2018
Mitjana base social	86,3	97,8
Mitjana treballadores	21,4	23,9

Seguint amb l'anàlisi del 2017, a les **taules 3 i 4** es desgrana el nombre d'organitzacions per les diferents franges de volums de persones treballadores i persones implicades.

Taula 3. Distribució percentual per nombre de treballadores, 17-18.				
	Cap	De 1 a 10	De 10 a 50	més de 50
% 2017	10%	70%	15%	5%
% 2018	14%	64%	18%	5%

Taula 4. Distribució percentual per nombre de persones implicades, 17-18.

	De 1 a 10	De 10 a 50	De 50 a 100
% 2017	35%	35%	30%
% 2018	32%	41%	27%

Observacions:

- Veiem que ha augmentat en termes absoluts el nombre tant de persones implicades (2.151) com de persones treballadores (526). Un dels factors de l'increment és, sense dubte a que tenim una mostra amb dues organitzacions més. De tota manera, si mirem l'evolució de la mida mitjana de les organitzacions (taula 2), veiem que ha augmentat tant el nombre mitjà de persones treballadores com de base social total, dibuixant un perfil de 24 persones treballadores i 100 persones implicades per organització.
- Dins de la mostra hi ha organitzacions de mides molt diverses, de manera que les taules 3 i 4 en serveixen per veure la distribució per trams de persones treballadores i base social, i la seva evolució respecte 2017. El que veiem és que es manté la situació que una de cada 3 organitzacions tenen entre 1 i 10 persones treballadores, de manera que estem parlant de domini de les micro-empreses.
- Es manté l'anàlisi de l'any passat per tipologies d'entitats:
 - o Aquelles empreses o entitats més grans en nombre de persones treballadores són les que podríem agrupar dins del subàmbit del Tercer Sector, és a dir, entitats dedicades a oferir serveis de cura i personals i, en alguns casos, dedicades a la inserció sociolaboral.
 - o El gruix restant d'organitzacions de la mostra són micro-empreses (en el sentit de que generen poca activitat socioempresarial), que van de 1 a 10 persones treballadores.
 - o Hi ha organitzacions que, malgrat que tenen molts poques persones treballadores (algunes cap), aglutinen molta base social, en forma de voluntariat o de manera associada.
- Com l'any passat, Tac Osona, com a entitat més gran, distorsiona les dades mitjanes de persones treballadores, ja que ella sola compta amb el 71% del total.

Informació econòmica

En termes d'activitat econòmica generada, a la **taula 5** mostrem les principals magnituds.

Taula 5. Desglossament informacions econòmiques, 17-18.	2017		2018	
	Total	Sense Tac Osona	Total	Sense Tac Osona
Import total anual de despeses	7.021.312,68	2.978.341,68	10.521.832	4.635.775,41
Import total de les adquisicions de béns i serveis	2.033.889,65	1.085.150,65	2.884.319	2.206.598,96
Import total anual d'ingressos	7.659.215,44	3.559.108,44	12.222.255	5.483.292,45
Import total anual de vendes de béns i serveis	5.455.727,59	2.343.170,59	8.150.624	2.977.511,10
Mitjana anual de recursos econòmics dipositats en entitats de finançament	12.096.618,27	11.921.276,27	2.168.213	2.068.213
Import total de les subvencions concedides a l'organització	1.304.677,24	347.770,24	2.662.516	1.115.491,77
% Dependència de subvencions	17,0%	9,8%	21,8%	20,3%

Observacions:

- En conjunt, pel 2018 estem parlant de més de 12 milions d'euros d'ingressos generats per unes despeses de 10,5, de manera que hi ha superàvit agregat.
- Queda palès altra vegada el gran volum que ocupa la Fundació Tac Osona respecte el total, amb un 55% dels ingressos totals i el 23% de les compres. Es reforça la idea de l'any passat de que Tac Osona podria fer de tractor de l'ESS osonenca orientat la seva política de compres cap a aquest àmbit, reforçant així el teixit socioeconòmic de l'ESS.
- Amb dades de 2018, augmenta la dependència de subvencions fins a pràcticament el 22% dels ingressos, amb algunes entitats que es situen en situacions d'alta vulnerabilitat (més de 50% dels ingressos provinents de subvencions).

6. INDICADORS DE COMPROMÍS SOCIOAMBIENTAL

En aquest bloc mostrem les dades que defineixen el compromís social i ambiental de les organitzacions, dividit en tres grans àmbits : (i) mercat social i intercooperació; (ii) medi ambient, i (iii) ús de llicències i programari lliure.

Mercat social i intercooperació

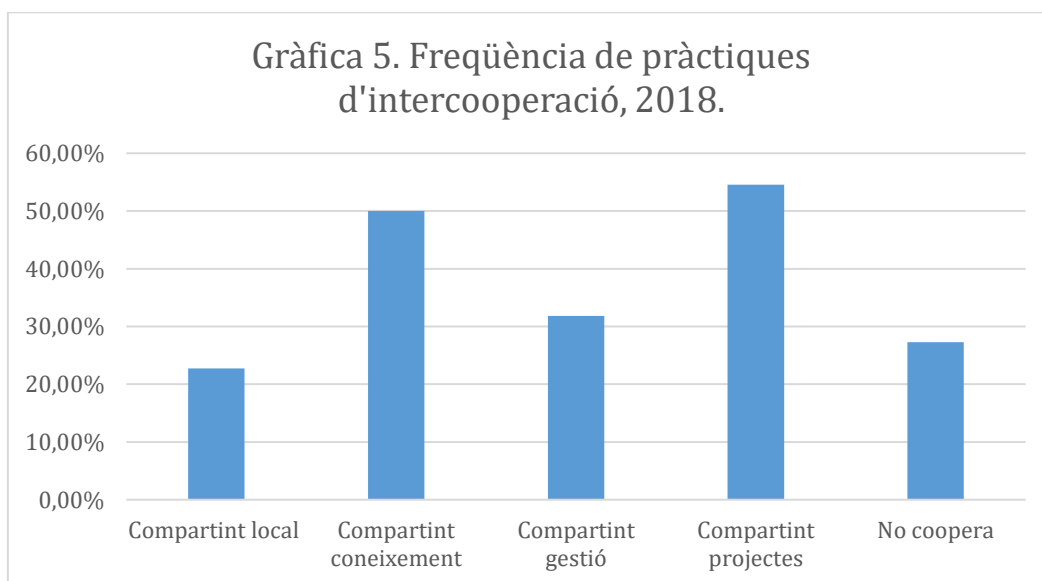
A la **taula 6** es mostren els resultats dels indicadors de compres a empreses i entitats de la pròpia ESS.

Taula 6. Volums i percentatge de compres a l'ESS, 17-18.	2017	2018
Compres al mercat social de la XES	-sense dades-	10.977,68
Compres a organitzacions no lucratives	137.707,67	304.449,64
% respecte total de compres	6,8%	10,9%

A la **taula 7** desgranem els nivells d'implicació amb les finances ètiques per part de les empreses i entitats osonenques.

Taula 7. Volums i percentatge d'ús de finances ètiques, 17-18.	2017	2018
Mitjana anual de recursos econòmics en finances ètiques	86.033,00	68.508,00
% respecte total de dipòsits bancaris	0,71%	3,16%

A la **gràfica 5** es mostren el grau d'implementació de diferents pràctiques d'intercooperació per part de les organitzacions.

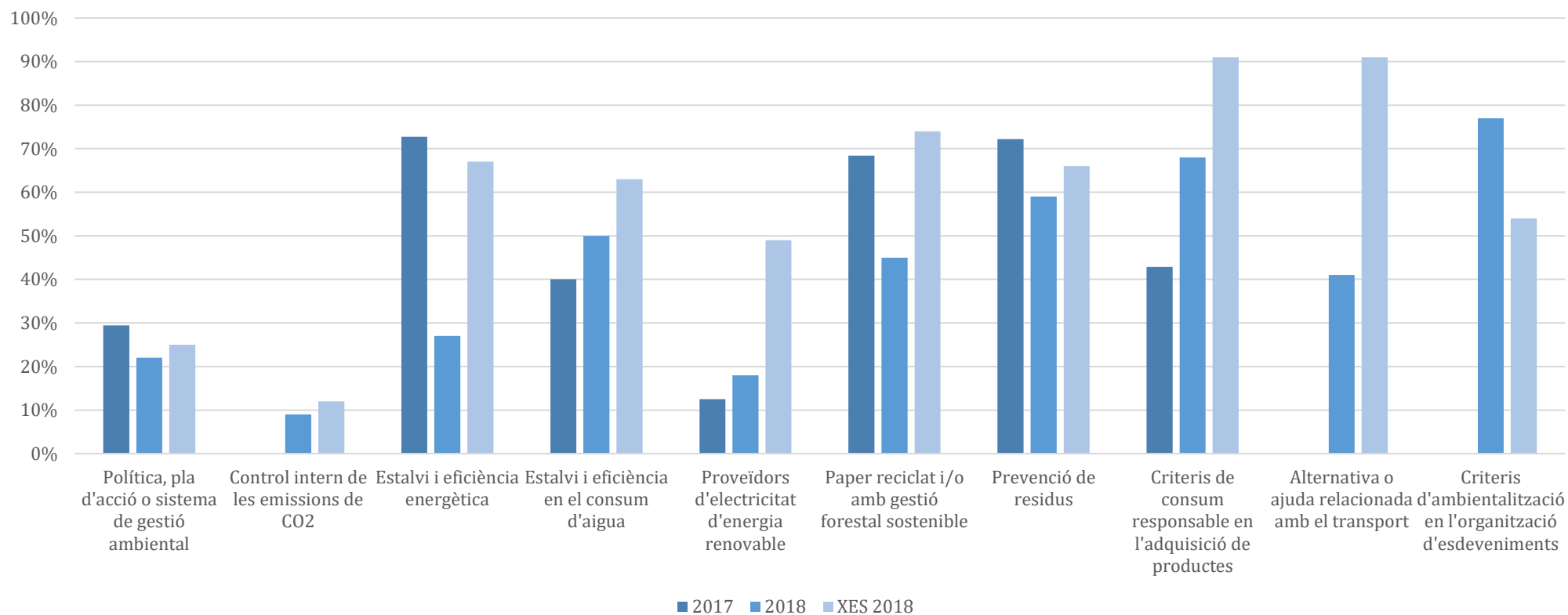
Observacions:

- L'any 2018 s'han creat dues preguntes diferenciades en relació a les compres a l'ESS: una que relaciona les compres directament amb les empreses i entitats del mercat social de la XES (per tant, han de complir uns criteris específics: ser sòcies de la XES, haver fet el balanç social i/o aparèixer al mapa Pam a Pam). L'altra pregunta té una abast més ampli, ja que contempla totes les empreses i entitats no lucratives. Els resultats del 2018 demostren aquesta diferència d'universos: són 27 vegades més grans les compres a entitats no lucratives que a les pertanyents al mercat social de la XES.
- La suma dels dos valors mostra que pràcticament l'11% de les compres es fan a entitats no lucratives o membres del mercat social de la XES, fet que suposa un increment de pràcticament 4 punts respecte 2017.
- Quant a la utilització de serveis de finançament ètic per part de les empreses i entitats, el que veiem és que es mantenen els baixos nivells de diners dipositats a les finances ètiques, tot i que a nivell percentual s'ha passat de menys de l'1% al 3,16% dels dipòsits. (tot i que en termes absoluts, és menor el 2018 que el 2017).
- La última pregunta que s'ha formulat té a veure amb les pràctiques d'intercooperació entre organitzacions de l'ESS més esteses. Fins a un 50% de les organitzacions comparteixen projectes i coneixement entre elles, i només un 27% afirmen que no cooperen.

Medi ambient

La informació obtinguda relativa a comportament ambiental, ens permet veure quines són les pràctiques més esteses entre les organitzacions, i quines són les menys freqüents. A la **gràfica 6** podem veure el resum de resultats del 2018 en comparació amb les dades del 2017, i les del conjunt de Catalunya per 2018.

Gràfica 6. Percentatge de compliment de criteris mediambientals, 2017-18.

Aquest projecte està subvencionat pel Servei Públic d'Ocupació de Catalunya en el marc de projectes innovadors i experimentals

Observacions:

- En la comparativa entre la pròpia mostra osonenca, observem un empitjorament considerable en les pràctiques d'eficiència i estalvi energètic i en la utilització de paper reciclat i/o amb gestió forestal sostenible. En canvi, hi ha un increment important en la incorporació de criteris de consum responsable a les compres. En general, però, s'ha de dir que hi ha empitjorament en el compliment dels criteris ambientals.
- Si comparem amb l'evolució del conjunt d'empreses i entitats que han fet balanç social a Catalunya, veiem que les entitats osonenques van per darrere del conjunt de l'ESS en la majoria d'indicadors. Només hi ha un indicador en què les organitzacions osonenques es comportin millor que les del conjunt: la organització d'esdeveniments amb criteris ambientals.

Llicències i programari lliure

Un tercer element per avaluar el compromís socioambiental, és la utilització de llicències obertes en la producció de coneixement i ús de programari.

A la pregunta de si es genera algun tipus de bé, servei o material posat a lliure disposició del comú i/o generació de béns creatius o coneixement sota llicències lliures com Creative Commons, un 36% responen afirmativament, mentre que al conjunt de Catalunya aquest percentatge s'eleva fins al 59%.

A la **taula 8** es mostra la distribució de les respostes en relació al programari lliure, i amb comparació amb les dades del conjunt de Catalunya.

Taula 8. Compromís amb el programari lliure, 2018.	2018	XES 2018
No s'utilitza programari lliure	77,3%	48,1%
S'utilitzen programes ofimàtics de programari lliure de manera regular i majoritària	9,1%	25,4%
A part dels programes ofimàtics, s'utilitzen programes professionals de programari lliure (disseny gràfic, gestió comptable...) de manera regular i majoritària	9,1%	13,3%
La majoria dels sistemes operatius dels ordenadors de l'organització son de programari lliure	4,5%	13,3%

Observacions:

- En general, veiem que hi ha molt camí per recórrer quant a l'ús de llicències i pràctiques de coneixement obert. L'ús de programari lliure és una pràctica simptomàtica en aquest sentit: el 77% de les organitzacions no utilitza cap tipus de programari lliure en la seva pràctica quotidiana.

7. INDICADORS DE FUNCIONAMENT INTERN

El quart i penúltim bloc de l'anàlisi es centra en els indicadors d'organització interna, dades que poden marcar àmbits de millora en el funcionament de les pròpies empreses i entitats de l'ESS osonenca. Aquests indicadors tenen a veure amb la participació en la presa de decisions, la presència paritària de dones, la transparència i la qualitat laboral.

Participació i democràcia interna

A la **taula 9** es mostren els percentatges de participació de la base social a la presa de decisions, així com el % de càrrecs societaris i directius respecte el total de la base social.

Taula 9. Indicadors de participació, 2017-18.	2017	2018
% de persones que han participat	7,1%	7,2%
% càrrecs directius	2,7%	3,4%
% de càrrecs societaris	4,1%	4,1%

Als indicadors de democràcia interna hi incloem també la transparència: el 68% de les organitzacions fan públics els salaris a nivell intern, millorant 8 punts per sobre del 60% del 2017.

Observacions:

- S'observa molta regularitat en els percentatges de participació i de càrrecs directius i societaris, i una lleugera millora en l'indicador de transparència.
- Com amb l'any 2017, convé diferenciar tres tipus d'organitzacions que defineixen estructures de govern prou diferents:
 - Micro-empreses totalment professionalitzades: parlem de cooperatives i autònoms de menys de 5 persones treballadores, on la base social equival a les persones treballadores, i es caracteritzen perquè la presa de decisions està a nivells molt elevats.
 - Entitats de bases socials àmplies i poca estructura professional: són associacions que tenen una certa estructura professional però on el gruix de la seva composició són persones sòcies i voluntàries. En aquest cas, la importància de la participació rau en què les persones sòcies estiguin incloses a la presa de decisions.
 - Fundacions del Tercer Sector: en aquest cas, són entitats amb estructures professionals grans, però el que veiem és que la presa de decisions està molt concentrada als patronats, de manera que ni les persones treballadores ni la base social tenen cabuda orgànicament a la presa de decisions estratègiques.
- Finalment, en termes de transparència, dir que 8 de les 22 organitzacions no fan públic el seu balanç social.

Igualtat de gènere

A la **taula 10** mostrem diferents dades de composició de les empreses i entitats desglossades per sexe. Cal esmentar que l'anàlisi de la paritat per entendre el comportament relatiu a qüestions de gènere no aporta un anàlisi prou profund, i que, en tot cas, pot servir per percebre símptomes rellevants que justifiquen treballar alguns aspectes en major profunditat.

Taula 10. Percentatge de paritat a les diferents instàncies organitzatives, 2018.	2017		2018	
	Dones	Homes	Dones	Homes
Paritat en base social total	42,6%	57,4%	39,9%	60,1%
Paritat en persones treballadores	47,9%	52,1%	47,5%	52,5%
Paritat a la presa de decisions	42,3%	57,7%	48,1%	51,9%
Paritat als càrrecs directius	53,2%	46,8%	47,9%	52,1%
Paritat als càrrecs societaris	36,6%	63,4%	37,1%	62,9%

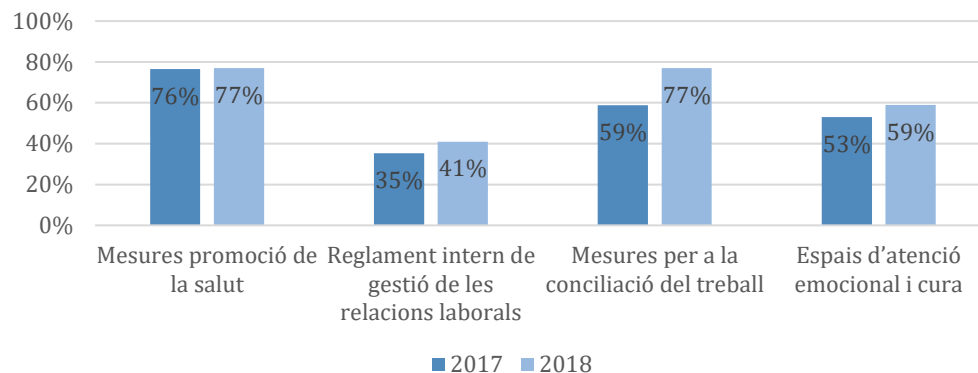
Observacions:

- Hi ha major proporció d'homes en totes les instàncies organitzatives, essent el conjunt de la base social (60%) i els càrrecs societaris (63%) els espais més desequilibrats. En canvi, pel total de persones treballadores, espais de presa de decisions i càrrecs directius són pràcticament paritaris.
- Respecte l'any anterior, hi ha una millora en els espais de presa de decisions (s'ha passat del 42% de dones al 48%), però amb la resta s'han mantingut igual els valors o han empitjorat (el pitjor són els càrrecs directius, passant de 53% de dones a 48%).

Qualitat del treball i benestar laboral

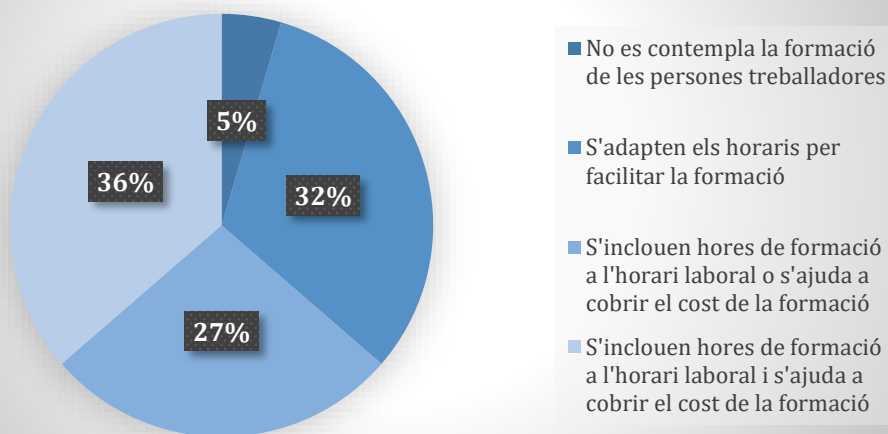
Les dades obtingudes referents al benestar de les persones treballadores en el seu lloc de treball s'ha obtingut de manera similar a les dades ambientals: demanant a les persones responsables de cada organització que diguin si apliquen o no diferents mesures. De la suma de les respostes de les organitzacions obtenim les puntuacions mitjanes expressades a la **gràfica 7**.

Gràfica 7. Percentatge d'aplicació de mesures de qualitat laboral, 2017.

Finalment, a la **gràfica 8** es desglossa el percentatge d'implementació de diferents mesures encaminades al foment de la formació de les persones treballadores.

Gràfica 8. Distribució de mesures formatives per persones treballadores, 2018.

Observacions:

- Les respostes obtingudes indiquen que allà on trobem un major compromís és amb les mesures de promoció de la salut i de la conciliació de la vida personal amb la feina. La mesura menys habitual és tenir un reglament intern que reguli les relacions laborals a l'organització.
- Si comparem amb l'any anterior, veiem que hi ha un increment generalitzat en l'acompliment de les mesures de qualitat laboral, essent el creixement més destacat el de les mesures de conciliació.
- Quant al compromís amb les oportunitats formatives a les persones treballadores, veiem que només un 5% de les organitzacions no contemplen mesures formatives per les persones treballadores, mentre que el 36% posen el màxim de facilitats: inclouen hores de formació dins l'horari laboral i assumeixen el cost de la mateixa.